

De affectieve relatie tussen ouders en kind en het slachtoffer zijn van sibling bullying

Cursus: Bachelorthesis Pedagogische Wetenschappen (200600042)

Thesis begeleider: dr. Marjolijn Vermande

Universiteit Utrecht

Datum: 20-06-2019

Noot van de Auteurs

Joyce Bergsma (5723930.) en Lisanne de Vries (5723914)

Faculteit Sociale Wetenschappen, Universiteit Utrecht

Abstract

The present study aimed to investigate whether positive and negative affective relationships with parents predicted sibling bullying victimisation. To answer this question, the present study made use of a sample of 780 students in their first year as high schoolers in the Netherlands. A multiple regression analyses showed that the negative affective relationship with the mother and/or the father was a significant predictor for sibling bullying victimisation. The positive affective relationship with the father was a significant predictor, predicting less sibling bullying, while the positive affective relationship with the mother showed no effect. The most important predictor for sibling bullying was the negative affective relationship with the father. This difference could be explained by leadership theory, it is possible that children copy their fathers authoritarian behaviour. Set against the findings of this study, it is important that researchers further investigate the exact role of fathers.

Keywords: sibling bullying, positive affective relationship, negative affective relationship.

De affectieve relatie tussen ouders en kind en het slachtoffer zijn van sibling bullying. De relatie met broers en/of zussen ('siblings') is van groot belang voor de sociale ontwikkeling van kinderen en adolescenten. Siblings kunnen een bron van steun voor elkaar zijn (Branje, Lieshout, van Aken & Haselager, 2004). Een goede relatie met een sibling kan kinderen en adolescenten helpen om psychosociale competenties op te doen. Dit geldt voor zowel oudere als jongere siblings. Anderzijds kan een slechte kwaliteit van de sibling relatie een voorspeller zijn van problemen voor adolescenten (Buist, Dekovic & Gerris, 2011). Zo vonden Moser & Jacob (2002) in hun onderzoek dat internaliserend gedrag zoals depressie en angst voorspeld kan worden door het aantal conflicten tussen siblings. Een veelvoorkomende vorm van conflicten tussen siblings is pesten. Wanneer er tussen de broers en zussen sprake is van grote rivaliteit of een slechte relatie (Menesini, Camodeca & Necentini, 2010; Plamondon, Bouchard & Lachance-Grzela, 2018), zullen zij elkaar eerder pesten, wat in de late adolescentie lage zelfwaardering en gevoelens van incompetentie kan voorspellen. Ook hebben jongeren die slachtoffer zijn van pesten door siblings een grotere kans op gedragsproblemen (Dantchev & Wolke, 2019a) en voelen ze zich vaker ongelukkig (Wolke & Skew, 2011).

Sibling bullying

Om te spreken van echt pestgedrag tussen siblings ('sibling bullying') dient er sprake te zijn van drie voorwaarden, net zoals bij pesten op school (Wolke & Lereya, 2015). Het pesten is intentioneel, herhaald, en er is sprake van een machtsverschil tussen de pester en het slachtoffer (Wolke, Tippett & Dantchev, 2015). Er zijn verschillende vormen pestgedrag te onderscheiden, waaronder fysiek, (bijvoorbeeld schoppen en slaan), verbaal (uitschelden of uitlachen), relationeel (bijvoorbeeld buitensluiten of roddelen), en materieel (het vernielen en afpakken van eigendommen) (Wolke et al, 2015). Bij sibling bullying is verbaal geweld de meest voorkomende vorm van pesten (Bowes, Wolke, Joinson, Lereya & Lewis, 2014). Sibling bullying verschilt van schools pesten in een aantal opzichten. Zo komt cyber bullying minder voor tussen broers en zussen, waarschijnlijk omdat zij al zo veel in elkaars nabijheid verkeren dat dit niet nodig is (Tanrikulu & Campbell, 2015). Ook zijn kinderen bij sibling bullying vaak niet alleen slachtoffer of dader, de meeste van hen zijn beide, slachtoffer-daders dus. Slachtoffer-daders worden gepest en pesten zelf ook (Skinner & Kowalski, 2013). Dit in tegenstelling tot pesten op school, waar de meeste kinderen of slachtoffer, of dader zijn en er slechts een kleine groep slachtoffer-daders bestaat (Wolke & Skew, 2012; Dantchev & Wolke, 2019b).

Sibling bullying komt stelselmatig voor, verschillende onderzoeken vinden een range van 28% tot 78% slachtoffers (Skinner & Kowalski, 2013; Plamondon et al., 2018). De meest recente review geeft aan dat het percentage ongeveer rond de 40% ligt (Wolke et al., 2015). Dit verschil in gevonden prevalenties kan bijvoorbeeld komen doordat er verschillende definities van sibling bullying worden gehanteerd. In de onderzoeken van Wolke en Samara (2004) en Menesini en collega's (2010), wordt het kenmerk machtsverschil bijvoorbeeld niet meegenomen. Wanneer dit kenmerk niet in acht wordt genomen valt de prevalentie mogelijk hoger uit. Dan wordt dus niet echt sibling bullying uitgevraagd, maar sibling conflicten of ruzies. Dit is ook een mogelijke verklaring voor de hoge prevalentie van dader-slachtoffers, wanneer er geen sprake is van een machtsverschil tussen de siblings gaat het namelijk enkel om een conflict, en niet om pesten.

Vaak wordt sibling bullying door zowel ouders als kinderen ervaren als normatief gedrag, iets dat bij de siblingrelatie hoort (Pickering & Sanders, 2017; Skinner & Kowalski, 2013). Daders schamen zich dan ook niet voor hun gedrag en onderschatten de negatieve impact van hun pestgedrag op het slachtoffer (Skinner & Kowalski, 2013). Omdat sibling bullying vaak als normatief wordt gezien, is er minder aandacht aan dit fenomeen besteed dan pesten tussen bijvoorbeeld leeftijdsgenoten. Voor 2015 zijn er slechts 19 studies uitgevoerd die sibling bullying als hoofdonderwerp hadden (Wolke et al., 2015).

Omdat sibling bullying zulke ernstige gevolgen kan hebben is het van belang om te weten in welke soort gezinnen dit het meeste voorkomt. Uit onderzoek van Bowes et al. (2014) blijkt dat bij sibling bullying jongens vaker dader zijn en de oudste van het gezin ook (Dantchev & Wolke, 2019b; Menesini et al., 2010). Meisjes zijn vaker slachtoffer, net als de jongere kinderen in het gezin. Daarnaast is in gezinnen met jongens de kans groter dat er gepest wordt (Wolke et al., 2015). Wanneer er in een gezin drie of meer kinderen zijn, is de kans om gepest te worden het grootst voor de jongere kinderen (Bowes et al., 2014; Dantchev & Wolke, 2019b). De samenstelling van het gezin kan dus van invloed zijn op het plaatsvinden van sibling bullying in het gezin. Omdat naast de siblings ook de ouders onderdeel van het gezin zijn is het van belang om ook hun rol in het zich voordoen van sibling bullying te onderzoeken.

De ouder-kind relatie

Family Systems Theory wordt het belang van de relatie tussen ouders en kinderen beschreven (Cox & Paley, 1997). Deze theorie omschrijft het gezin als een interactief systeem dat bestaat uit individuen en subsystemen. Een subsysteem is bijvoorbeeld de relatie tussen moeder en kind of broer en zus. De individuen in de familie beïnvloeden elkaar en de

onderlinge relaties in de subsystemen. Andersom beïnvloeden de subsystemen ook het functioneren van het individu (Cox & Paley, 1997). De relatie tussen ouder en kind is dus niet alleen van invloed op het individuele functioneren van het kind, maar ook op de sibling relatie. Op basis van Family Systems Theory kan het gedrag van en de relatie met de ouder de sibling relatie beïnvloeden.

De relatie tussen ouders en kinderen kan opgedeeld worden in een positieve affectieve relatie en een negatieve affectieve relatie. De positieve affectieve relatie wordt gedefinieerd door warmte, hechting en steun (Buist et al., 2011), de negatieve affectieve relatie door conflicten en vijandigheid. Uit onderzoek van Scholte, Van Lieshout en Van Aken (2001) blijkt dat adolescenten in de leeftijd van 12 tot 18, die weinig steun ervaren van hun ouders meer pestgedrag laten zien dan adolescenten die meer steun ervaren. Het is mogelijk dat adolescenten die weinig steun ervaren van hun ouders hun siblings meer pesten. De rol van moeders in de relatie tussen siblings, in de leeftijd van 4 tot 17 jaar, is onderzocht door Jenkins, Rasbash, Leckie, Gass & Dunn (2012). Uit dit onderzoek blijkt dat het 'affectieve klimaat' van moeders invloed heeft op de relatie tussen siblings, namelijk op vijandigheid en affectiviteit. Het 'affectieve klimaat' is de negatieve en positieve affectiviteit die moeder aan haar kinderen toont. Conflicten zijn een voorbeeld van negatieve affectiviteit, terwijl het kind steunen of troosten is een voorbeeld van positieve affectiviteit.

Sibling bullying komt minder vaak voor in gezinnen waarin ouders meer vrijetijdsactiviteiten met hun kinderen ondernemen en minder met hen kibbelen (Wolke & Skew, 2011). Deze ouders laten dus meer positieve affectiviteit en minder negatieve affectiviteit zien. Mishandeling van kinderen wordt gevonden als risicofactor voor sibling bullying victimisatie, kinderen die slachtoffer zijn van sibling bullying. Ook weinig ouderlijke warmte en weinig ouderlijk toezicht zijn risicofactoren voor meer sibling bullying binnen het gezin (Wolke et al., 2015). Dantchev en Wolke (2019a) vinden dan weer dat ouderlijke mishandeling van kinderen geen verschil maakt, enkel slecht ouderschap en conflicten tussen ouders. Wanneer ouders zich compleet buiten de conflicten van hun kinderen houden is er een grotere kans op sibling bullying (Bouchard, Plamondon & Lachance-Grzela 2018).

Vaders werden tot voor kort in veel onderzoeken niet meegenomen, omdat de moeder de hoofdverzorger van het kind was (Videon, 2005), Tegenwoordig is de tijd die vaders en moeders aan de opvoeding van hun kinderen besteden steeds meer gelijk (Paquette, 2004). Uit onderzoek van Videon (2005), blijkt dat de invloed van vader en moeder op het psychologisch welzijn van het kind gelijk is.

Dit onderzoek

Uit het bovenstaande blijkt dat sibling bullying een veelvoorkomend probleem is dat tot psychosociale klachten kan leiden. De relatie tussen ouders en kinderen kan invloed uitoefenen op het plaatsvinden van sibling bullying. De invloed van ouders op sibling bullying is weinig onderzocht, en wanneer de relatie tussen ouders en kinderen onderzocht wordt worden de relaties met beide ouders samen genomen of wordt enkel de relatie met de moeder onderzocht. In de huidige studie richten we ons daarom op de vraag of de affectieve relatie tussen ouders en kind een voorspeller is van sibling bullying victimisatie.

Is de affectieve relatie met ouders een voorspeller van sibling bullying victimisatie? Om deze vraag te beantwoorden zal gebruik worden gemaakt van een grote dataset van brugklasleerlingen. Voor zover bekend is er nog geen literatuur over dit precieze onderwerp. Op basis van eerder besproken literatuur verwachten wij voorzichtig dat een positieve affectieve relatie tussen ouder(s) en kind een voorspeller is van minder sibling bullying victimisatie en dat een negatieve affectieve relatie tussen ouder(s) en kind een voorspeller is van meer sibling bullying victimisatie. Bij deze onderzoeksvraag horen de volgende deelhypoteses: (1) Een positieve affectieve relatie met vader, moeder of vader en moeder is een voorspeller van minder sibling bullying victimisatie; (2) Een negatieve affectieve relatie met vader, moeder of vader en moeder is een voorspeller voor meer sibling bullying victimisatie.

Methode

Participanten

De data in dit onderzoek zijn cross-sectioneel en maakten deel uit van een groter onderzoek naar pesten tussen broers en zussen en naar pesten op school. De originele steekproef bestond uit 824 jonge adolescenten. Vijftien kinderen hadden geen toestemming van de ouders om mee te doen of wilden zelf niet meedoen. Daarnaast waren 27 kinderen afwezig tijdens de dataverzameling. Na controle van de kwaliteit van de data werden twee participanten uitgesloten van het onderzoek, omdat de vragenlijst door hen niet serieus werd ingevuld. De uiteindelijke steekproef bestond uit 780 jonge adolescenten ($M_{leeftijd} = 12.60$ jaar, $SD = 0.67$; 45.3% jongens, 54.7% meisjes) in het eerste leerjaar van de middelbare school. De leerlingen kwamen uit 32 klassen, de deelnemende scholen kwamen voornamelijk uit midden-Nederland. Van deze leerlingen volgde 16.1% een vmbo-opleiding, 14.1% kwam uit een combinatieklas tussen vmbo en havo, 12,8% volgde een havo-opleiding, 29,5% kwam uit een havo-vwo combinatieklas en 25,8% volgde een vwo of gymnasiumopleiding. Op de vraag naar de culturele identiteit gaf 87,3% van de participanten aan het meest bij de etnische

groep ‘Nederlanders’ te horen. Verder gaf 4,2% aan het meest bij de groep ‘Marokkanen’ en 1,5% bij de groep ‘Turken’ te horen. Een groep van 54 participanten gaf aan bij een andere etnische groep te horen. De sociaaleconomische status (SES) van de scholen werd berekend aan de hand van de statuscores per postcodegebied. Deze worden door het Sociaal en Cultureel Planbureau vrijgegeven (Sociaal en Cultureel Planbureau, 2019). Veertien scholen hadden een lage SES, zij vielen binnen het 1^e en 33^e percentiel. Elf scholen hadden een gemiddelde SES (tussen het 34^e en 66^e percentiel), en zeven scholen hadden een hoge SES (tussen het 67^e en 100^e percentiel).

Procedure

Op basis van een gemakssteekproef werden middelbare scholen in door onderzoeksassistenten benaderd. Nadat de scholen en leerkrachten toestemming gaven ontvingen de ouders van de leerlingen een informatiebrief over het onderzoek en de procedure. Zij stuurden een ondertekend formulier terug of zochten contact met de school indien zij geen toestemming gaven om hun kind te laten participeren in het onderzoek. De participanten vulden anoniem een online vragenlijst in. De data uit deze vragenlijst werd opgeslagen en bewaard op een server binnen de universiteit. Gedurende de dataverzameling waren er altijd twee onderzoeksassistenten aanwezig om instructies te geven en vragen te beantwoorden. De vragenlijst werd afgenomen tijdens een lesuur in een computerlokaal onder de supervisie twee onderzoeksassistenten. Na afloop ontvingen de scholen geanonimiseerde rapportage per klas over belangrijke variabelen.

Instrumenten

Sibling bullying victimisatie Het plaatsvinden van sibling bullying werd gemeten door middel van zelfrapportage. Hiervoor werd gebruik gemaakt van een bewerking van de PRIMA-pestvragenlijst over pesten en gepest worden op school (Dafesh, Ruiters, de Beek & Ruiters, 2008). Dit is de Nederlandse versie van de Olweus Bully/Victim Questionnaire (Solberg & Olweus, 2003) gericht op pesten op school. Kyriakides, Kaloyirou en Lindsay (2006) beoordeelden de construct validiteit en de betrouwbaarheid van deze vragenlijst als goed, en ondersteunden het gebruik van de vragenlijst ook in internationale studies. Verder zijn er items overgenomen van de vragenlijst van Wolke en Samara (2004), zij hebben de Olweus Bully/Victim questionnaire bewerkt om zo sibling bullying te kunnen onderzoeken. Voordat de participanten de vragenlijst invulden kregen zij een korte uitleg over wat pesten inhoudt. Hierin werd ook het criterium van het machtsverschil tussen dader en slachtoffer benadrukt. In de vragenlijst werden vijf vormen van sibling bullying uitgevraagd, fysiek, verbaal, relationeel, cyber en het afpakken of stukmaken van eigendommen. De schaal

bestond uit zeven items (bijvoorbeeld: Hoe vaak is het de afgelopen drie maanden gebeurd dat jij door je broer of zus bent uitgescholden, uitgelachen of belachelijk gemaakt?), die werden gescoord op een vijf-puntslikertschaal variërend van 1 (nooit) tot 5 (meerdere keren per week). De sibling bullying score werd gemaakt door de gemiddelde score van de items te berekenen. Cronbach's alpha voor deze schaal was 0.78.

Affectieve relatie met ouders

De affectieve kwaliteit van de relatie met de ouders werd gemeten door middel van zelfrapportage. Hiervoor werd gebruik gemaakt van de 'Network of Relationship Inventory' door Furman & Buhrmester (1985, 1992). Deze vragenlijst omvat twee schalen: één voor positieve relatie en één voor negatieve relatie. Deze vragen werden door de participanten twee keer ingevuld, één keer voor moeder en één keer voor vader. Enkele participanten vulden deze vragen in over andere verzorgers, bijvoorbeeld grootouders. Deze participanten (22 participanten, 2.9% van de totale steekproef) zijn niet uitgesloten van deelname omdat het vader-/moederfiguren betrof.

Positieve affectieve relatie. De schaal 'positieve relatie' bestond uit zes items (bijvoorbeeld: Hoeveel geeft je vader/moeder echt om je?), die werden gescoord op een vijf-puntslikertschaal variërend van 1 (weinig of niet) tot 5 (meer kan niet). De positieve relatie score werd gemaakt door de gemiddelde score van de items te berekenen. Cronbach's alpha voor de positieve relatie met moeder was 0.81, voor de positieve relatie met vader dit 0.84.

Negatieve affectieve relatie. De schaal 'negatieve relatie' bestond uit zes items (bijvoorbeeld: Hoeveel ergeren jij en je vader/moeder je aan elkaars gedrag?), die werden gescoord op een vijf-puntslikertschaal variërend van 1 (weinig of niet) tot 5 (meer kan niet). De score 'negatieve relatie' werd gemaakt door de gemiddelde score van de items te berekenen. Cronbach's alpha voor de negatieve relatie met moeder was 0.90, voor de negatieve relatie met vader was Cronbach's alpha 0.91.

Resultaten

Analyseplan

Om te onderzoeken of sibling bullying victimisatie voorspeld kon worden door de predictoren positieve relatie moeder, negatieve relatie moeder, positieve relatie vader en negatieve relatie vader, werd een multi-pele regressieanalyse uitgevoerd. Bij het nagaan van de assumpties werd geconstateerd dat de tolerantie voor multicolineariteit tussen de predictoren acceptabel was. Alle Variance Inflation Factors (VIF) waren lager dan tien (variërend van 1.48 tot 2.00) en de statistieken voor de tolerantie waren boven 0.20 (variërend van 0.50 tot 0.68). De data was niet normaal verdeeld, daarnaast was er sprake van

milde heteroscedasticiteit. Hierom werd bij de regressieanalyse bootstrapping toegepast, een robuuste methode waarbij SPSS steeds kleine samples uit de sample trekt en deze weer terug plaatst alvorens een nieuwe sample te trekken. Bootstrapping zorgt hierdoor dat de heteroscedasticiteit de uitkomst van de regressieanalyse zo min mogelijk beïnvloedt.

Daarnaast voorkomt het dat outliers en een niet-normale verdeling invloed hebben op de resultaten (Field, 2009; Wright, London & Field, 2011).

Vorbereidende analyses

Om de omvang en richting van de lineaire relatie tussen de verschillende variabelen te beoordelen, zijn bivariate Pearson's correlatie coëfficiënten berekend. In tabel 1 staan het gemiddelde en de standaarddeviatie van elke variabele voor de totale steekproef beschreven, net als de correlaties tussen de variabelen in deze studie. Alle correlaties tussen de verschillende variabelen waren significant, wat betekende dat deze met elkaar samenhangen. Negatieve relatie met moeder en met vader hingen positief samen met sibling bullying victimisatie. Andersom hingen positieve relatie met moeder en positieve relatie met vader negatief samen met sibling bullying victimisatie. Positieve relatie moeder was negatief gecorreleerd met negatieve relatie moeder en negatieve relatie vader. Verder was positieve relatie moeder sterk positief gecorreleerd met positieve relatie vader. Dit gold ook voor de negatieve relatie met moeder en de negatieve relatie met vader, hier was sprake van een positieve samenhang. De variabele negatieve relatie moeder was negatief gecorreleerd met positieve relatie vader. Tot slot was negatieve relatie vader negatief gecorreleerd met positieve relatie vader.

Predictoren van sibling bullying victimisatie

Samengenomen verklaarden de vier predictoren (positieve affectieve relatie moeder, negatieve affectieve relatie moeder, positieve affectieve relatie vader en negatieve affectieve relatie vader) 9.1% van de variantie op de variabele sibling bullying victimisatie ($R^2 = .091$, adjusted $R^2 = .095$, $F(3, 690) = 24.26$, $p < .001$). Volgens Cohen (1988) kan een gecombineerd effect van deze grootte als klein tot gemiddeld worden geclassificeerd ($f^2 = 0.10$).

In de tabel 2 is weergegeven: de b , de bootstrap betrouwbaarheidsinterval (BCI), de t -scores, en p -waarden. Zoals af te lezen in tabel 2, was de positieve relatie met moeder geen significante voorspeller voor sibling bullying victimisatie. De andere predictoren waren wel significant, en verklaarden ieder een deel van de variantie in sibling bullying victimisatie. Binnen dit model was de negatieve affectieve relatie met vader de grootste voorspeller voor meer sibling bullying victimisatie. Er was sprake van positieve samenhang. Ook negatieve

relatie moeder was een voorspeller voor meer sibling bullying victimisatie. Een positieve relatie met vader was een negatieve voorspeller voor sibling bullying victimisatie.

Tabel 1 Correlaties tussen de variabelen, gemiddelde en standaarddeviatie (N= 694)

	1.	2.	3.	4.	5.	Gem	SD
1. Sibling bullying victimisatie	-					1.33	.52
2. Positieve relatie moeder	-.15***	-				3.93	.68
3. Negatieve relatie moeder	.23***	-.30***	-			1.62	.68
4. Positieve relatie vader	-.22***	.67***	-.21***	-		3.76	.76
5. Negatieve relatie vader	.26***	-.18***	.49***	-.30***	-	1.51	.62

* $p < 0.001$

Tabel 2 b, Bootstrap Confidence Interval, *t*-scores en *p*-waarden voor de voorspelling van sibling bullying victimisatie

Predictor	Sibling bullying victimisatie			
	<i>B</i>	BCI	<i>t</i>	<i>P</i>
Positieve relatie moeder	-.001	[-.078, .077]	-.015	.988
Negatieve relatie moeder	.122	[.027, .161]	2.752	.006
Positieve relatie vader	-.137	[-.162, -.025]	-2.670	.008
Negatieve relatie vader	.153	[.055, .198]	3.466	.001

BCI = Bootstrap betrouwbaarheidsinterval.

Discussie

Pesten op school is al jaren onderwerp van wetenschappelijk onderzoek. Pesten kan zware psychische gevolgen hebben voor de slachtoffers. Pesten in de thuissituatie tussen broers en zussen is minder onderzocht, hoewel dit ook zware psychische gevolgen kan hebben. De voorspellende waarde van de affectieve relatie met ouders hierop heeft is voor zover bekend bij de auteurs, nog niet onderzocht. Dit onderzoek werd uitgevoerd om de relatie tussen kwaliteit van de relatie met ouders en sibling bullying victimisatie te onderzoeken. Op grond van de bestudeerde literatuur werd het volgende effect verwacht: een positieve affectieve relatie met moeder is een voorspeller van minder sibling bullying victimisatie, een positieve affectieve relatie met vader is eveneens een voorspeller van minder sibling bullying victimisatie. Omgekeerd werd verwacht dat een negatieve affectieve relatie

met moeder een voorspeller is van meer sibling bullying victimisatie, en dat een negatieve affectieve relatie met vader ook een voorspeller is voor meer sibling bullying victimisatie.

Affectieve ouder-kind relatie als voorspeller van sibling bullying victimisatie

Uit de regressie analyse kwam naar voren dat een positieve affectieve relatie met moeder als enige variabele niet verklarend was voor de variantie in sibling bullying victimisatie. Een negatieve affectieve relatie met moeder hing wel samen met meer sibling bullying victimisatie, datzelfde geldt voor een negatieve affectieve relatie met vader. De negatieve affectieve relatie met vader blijkt binnen deze studie zelfs de grootste voorspeller van sibling bullying victimisatie. Daarnaast was een positieve affectieve relatie met vader wel gerelateerd aan minder sibling bullying victimisatie.

Dat de positieve affectieve relatie met ouders minder verklarend blijkt dan de negatieve affectieve relatie met ouders is niet verassend in het licht van eerdere bevindingen. Uit de literatuur bleek dat negatieve oudergedragingen meer invloed hebben op sibling bullying dan positieve oudergedragingen, of in ieder geval meer onderzocht zijn (Wolke et al, 2015). Ook op het gebied van de affectieve relatie tussen ouder en kind blijkt dat de negatieve affectieve relatie een grotere invloed heeft dan de positieve affectieve relatie (Buist, 2004).

Zowel de negatieve affectieve relatie met vader als met moeder voorspellen meer sibling bullying victimisatie, met de negatieve affectieve relatie met vader als grootste voorspeller. Dit komt overeen met Buist (2004). Mogelijk is de rol van de vader binnen het gezin dus belangrijk om de relatie tussen siblings pest-vrij te houden. Dit zou verklaard kunnen worden door ‘leadership theory’, vooral bekend van pesten op de werkvloer. Wanneer er geen goede leider aanwezig is, is de kans groter dat er in een (werk)omgeving gepest wordt (Dussault & Frenette, 2015). Moderne, effectieve leiders hebben vaak een meer democratische leiderschapsstijl (Ferguson, Hagaman, Grice & Peng, 2006). Om conflicten binnen de sibling relatie te voorkomen is coaching is de beste strategie (Bouchard et al, 2018). Dat past goed binnen een democratische leiderschapsstijl, waarbij conflicten door bemiddeling opgelost worden en niet door een partij gelijk te geven en de andere partij te straffen. Wanneer leiders meer autoritair zijn, onterecht straffen of er een laissez faire benadering op na houden, wordt er zichtbaarder gepest op de werkvloer, vooral bij autoritaire leiders (Hoel, Glaso, Hetland, Cooper, & Einarsen, 2010). Deze stijl wordt gekenmerkt door veel een negatieve interactie tussen werknemer en baas. Dat is vergelijkbaar met de relatie tussen vader en kind, wanneer het kind de vader hoge scores toekent op een negatieve affectieve relatie. Opvallend genoeg noemen Hoel en collega's (2010), dat de werknemers

hun gedrag vaak niet als pestgedrag zien, mogelijk omdat zij enkel hun autoritaire leider spiegelen. Zoals eerder genoemd zien kinderen die hun siblings pesten dat gedrag ook vaak als normatief (Skinner & Kowalski, 2013). Wellicht is dit fenomeen op dezelfde manier te verklaren: de kinderen doen enkel het gedrag van hun 'leider' na. Dat zou ook passen binnen de sociale leertheorie van Bandura (1978). De vader als enige leider van het gezin zien is misschien wat achterhaald, uit de gevonden resultaten komt naar voren dat een negatieve affectieve relatie met moeder ook samenhangt met meer sibling bullying victimisatie. Hierbij zou sprake kunnen zijn van eenzelfde proces.

De sociale leertheorie (Bandura, 1978) voorspelt dat kinderen een rolmodel na doen, en dit gedrag mogelijk naar vergelijkbare situaties generaliseren. De positieve affectieve relatie met moeder is geen significante voorspeller van minder sibling bullying victimisatie. De positieve affectieve relatie met de vader is dit wel, evenals de negatieve affectieve relatie met vader een sterkere voorspeller is voor meer sibling bullying victimisatie. Dit kan mogelijk verklaard worden door de verschillende rollen die ouders aannemen binnen een gezin (Paquette, 2006). Vaders zijn meer activators, die mee spelen en zo misschien ook meer als een speelkameraad functioneren. De positieve affectieve relatie die dit oplevert geeft kinderen meer inzicht in sociale relaties, en gedrag waar zij zich aan kunnen spiegelen en na kunnen doen. De positieve affectieve relatie met de moeder wordt meer gekenmerkt door zorgzaamheid en veiligheid, en hoewel dit heel belangrijk is voor een gezonde sociaal-emotionele ontwikkeling van een kind, is het misschien minder relevant voor gedrag rondom 'speelkameraadjes' zoals vaders, en broers en zussen. Vaders leren kinderen mogelijk op een meer positieve manier omgaan met hun broers en zussen door met hen mee te spelen.

Beperkingen en aanwijzingen voor toekomstig onderzoek

Dit onderzoek heeft net als alle studies enkele beperkingen. Ten eerste was de gebruikte data cross-sectioneel. Verder longitudinaal onderzoek is nodig om het verloop van sibling bullying victimisatie en de richting van het verband met de affectieve relatie met de ouders hierop over tijd te kunnen onderzoeken. Daarnaast had een groot deel van de onderzochte klassen (43.8%) een lage SES, een lage SES kan bijvoorbeeld samenhangen meteen meer conformerende en strenge ouderschapsstijl (Leyendecker, Harwood, Comparini, & Yalcinkaya, 2005). Dat kan een vertekend beeld geven, omdat de kinderen met een lage SES achtergrond mogelijk meer negatieve affectieve relatie met beide ouders rapporteren. Hierdoor kan de externe validiteit van dit onderzoek beperkt zijn. In toekomstig onderzoek is het belangrijk om aan deze beperkingen aandacht te besteden.

Naast deze beperkingen heeft het huidige onderzoek ook sterke kanten. Zo droeg de omvang van de steekproef (N=780) bij aan een hogere betrouwbaarheid van de onderzoeksresultaten. Daarnaast is, zoals al eerder aangegeven, de rol van de vader in de ontwikkeling van kinderen onderbelicht in wetenschappelijk onderzoek. De uitkomsten van dit onderzoek laten zien dat de rol vaders wel degelijk van belang is als het gaat om sibling bullying victimisatie. Het huidige onderzoek draagt bij aan het vergroten van de bewustwording van het belang van de rol van vaders als opvoeders en de invloed die zij op het gedrag van hun kinderen hebben. Wanneer het gaat om sibling bullying interventies is het dus van belang om de rol van de vader niet te onderschatten en hem ook actief te betrekken bij de interventie. Zoals aangegeven door Wolke en collega's (2015), zijn er nog geen specifieke interventies gericht op sibling bullying. Er zijn wel interventies die zich richten op de band tussen sibilings. Het kan zijn dat het ook bij dit type interventie handig is om beide ouders actief te betrekken, aangezien de affectieve relatie samenhangt met sibling bullying, en dus mogelijk ook met de band tussen ouders en kinderen.

Wellicht kan het interessant zijn om bij vervolgonderzoek aandacht te schenken aan de sekse van de kinderen in relatie tot de invloed van de ouders. Mogelijk hebben moeders of vaders meer invloed op dochters of zoons. Daarnaast kan leiderschapstheorie mogelijk worden toegepast bij het onderzoeken van pesten op school, het kan zijn dat de leiderschapsstijl van de belangrijkste klasgenoot bijdraagt aan de pestcultuur op school. De populaire leerlingen bepalen namelijk welk gedrag zij accepteren en vertonen. De overige leerlingen doen dat gedrag dan weer na (Huitsing, van der Meulen & Veenstra, 2015). Daarnaast is bekend dat tijdens de pubertijd er meer conflicten en minder warme interacties tussen ouders en kinderen plaatsvinden (Laursen & Collins, 2009; Paikoff & Brooks-Gunn, 1991). Wellicht is het daarom interessant om te onderzoeken of de ouders bij jongere kinderen een belangrijker rol spelen en bij oudere pubers een minder belangrijke.

Conclusie

Samengevat is duidelijk geworden dat de affectieve relatie die ouders met hun kinderen hebben een voorspeller kan zijn van het voorkomen van sibling bullying. De negatieve affectieve relatie is de sterkste predictor van meer sibling bullying, dat is niet verrassend omdat negatieve interactie in het algemeen meer effect heeft dan positieve interactie. Mogelijk komt sibling bullying met name voor vanwege autoritair leiderschap binnen een gezin en doordat kinderen hun ouder(s) nadoen. Ouders, en dan met name vaders, zijn van belangrijke invloed op het voorkomen van pesten binnen het gezin. Als

hulpverleners sibling bullying dus willen behandelen is het van belang om de bijdrage van ouders mee te nemen.

Literatuur

- Bandura, A. (1978). Social learning theory of aggression. *Journal of communication*, 28, 12-29. doi:10.1111/j.1460-2466.1978.tb01621.x
- Bouchard, G., Plamondon, A., & Lachance-Grzela, M. (2018). Parental intervention style and adult sibling conflicts: The mediating role of involvement in sibling bullying. *Journal of Social and Personal Relationships*, Advance online publication. doi:10.1177/0265407518793227
- Bowes, L., Wolke, D., Joinson, C., Lereya, S. T., & Lewis, G. (2014). Sibling bullying and risk of depression, anxiety, and self-harm: A prospective cohort study. *Pediatrics*, 134, 1032-1039. doi:10.1542/peds.2014-0832
- Branje, S. J. T., Van Lieshout, C. F. M., Van Aken, M. A. G. & Haselager, G. J. T. (2004). Perceived support in sibling relationships and adolescent adjustment. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 45, 1385-1396. doi:10.1111/j.1469-7610.2004.00332.x
- Buist, K. L. (2004). Slecht heeft meer effect dan goed. *Kind en adolescent*, 26, 233-242.
- Buist, K. L., Dekovic, M. & Gerris, J. R. M. (2011). Dyadic family relationships and adolescent internalizing and externalizing problem behavior: Effects of positive and negative affect. *Family Science*, 2, 34-42. doi:10.1080/19424620.2011.601895
- Cohen, J. (1988). *Statistical power analysis for the social sciences (2nd Ed.)*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Cox, M. J. & Paley, B. (1997). Families as systems. *Annual Review of Psychology*, 48, 243-267. doi:10.1146/annurev.psych.48.1.243
- Dafesh, Z., Ruiter, S. de, Beek, J. ter, & Ruiter, M. (2008). *PRIMA-antipestmethode. Handleiding voor basisscholen*. Woerden: NIGZ.
- Dantchev, S., & Wolke, D. (2019a). Sibling bullying at 12 years and high-risk behavior in early adulthood: A prospective cohort study. *Aggressive behavior*, 45, 18-32. doi:10.1002/ab.21793
- Dantchev, S., & Wolke, D. (2019b) Trouble in the Nest: Antecedents of Sibling Bullying Victimization and Perpetration. *Developmental Psychology*. Advance online publication. doi:10.1037/dev0000700
- Dussault, M., & Frenette, É. (2015). Supervisors' transformational leadership and bullying in the workplace. *Psychological reports*, 117, 724-733. doi:10.2466/01.PR0.117c30z2
- Ferguson, E. D., Hagaman, J., Grice, J. W., & Peng, K. (2006). From leadership to parenthood: The applicability of leadership styles to parenting styles. *Group*

- Dynamics: Theory, Research, and Practice*, 10, 43-55. doi:10.1037/1089-2699.10.1.43
- Field, A. (2009). *Discovering statistics using IBM statistics (3rd Ed.)*. London, United Kingdom: Sage Publications.
- Furman, W., & Buhrmester, D. (1985). Children's perceptions of the personal relationship in their social networks. *Developmental Psychology*, 21, 1016-1024. Retrieved from: <https://www.du.edu/ahss/psychology/relationship-center/media/documents/publications/furman-buhrmester-1985-2.pdf>
- Furman, W., & Buhrmester, D. (1992). Age and sex differences in perceptions of network of personal relationships. *Child Development*, 63, 103-115. Retrieved from:
- Hoel, H., Glasø, L., Hetland, J., Cooper, C. L., & Einarsen, S. (2010). Leadership styles as predictors of self-reported and observed workplace bullying. *British Journal of Management*, 21, 453-468. doi:10.1111/j.1467-8551.2009.00664.x
- Huitsing, G., Meulen, M. van der, & Veenstra, R. (2015). Pesten als groepsproces. In: M. Vermande, M. van der Meulen, & A. Reijntjes (red.), *Pesten op school: Achtergronden en interventies*, (pp.83-98). Amsterdam: Boom|Lemma.
- Jenkins, J., Rasbash, J., Leckie, G., Gass, K. & Dunn, J. (2012). The role of maternal factors in sibling relationship quality: A multilevel study of multiple dyads per family. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 53, 622-629. doi:10.1111/j.1469-7610.2011.02484.x
- Kyriakides L., Kaloyirou, C., & Lindsay, G. (2006). An analysis of the revised Olweus Bully/Victim Questionnaire using the Rasch measurement model. *British Journal of Educational Psychology*, 76, 781-801. doi:10.1348/000709905X53499
- Laursen, B. and Collins, W. A. (2009). Parent—Child Relationships During Adolescence. In R. M. Lerner and L. Steinberg (red.), *Handbook of Adolescent Psychology*. doi:10.1002/9780470479193.adlpsy002002
- Leyendecker, B., Harwood, R. L., Comparini, L., & Yalcinkaya, A. (2005). Socioeconomic status, ethnicity, and parenting. In Luster, T., & Okagaki, L. (Reds.), *Parenting: An ecological perspective* (pp. 319-341). New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates
- Menesini, E., Camodeca, M., & Nocentini, A. (2010). Bullying among siblings: The role of personality and relational variables. *British Journal of Developmental Psychology*, 28, 921-939. doi:10.1348/026151009X479402
- Moser, R. P. & Jacob, T. (2002). Parental and sibling effects in adolescent outcomes. *Psychological Reports*, 91, 463-479. doi:10.2466/pr0.2002.91.2.463

- Paikoff, R. L., & Brooks-Gunn, J. (1991). Do parent-child relationships change during puberty?. *Psychological bulletin*, *110*, 47-66. doi: 10.1037/0033-2909.110.1.47
- Paquette, D. (2004). Theorizing the father-child relationship: Mechanisms and developmental outcomes. *Human development*, *47*, 193-219. doi:10.1159/000078723
- Pickering, J. A., & Sanders, M. R. (2017). Integrating parents' views on sibling relationships to tailor an evidence-based parenting intervention for sibling conflict. *Family process*, *56*, 105-125. doi:10.1111/famp.12173
- Plamondon, A., Bouchard, G., & Lachance-Grzela, M. (2018). Family dynamics and young adults' well-Being: The mediating role of sibling bullying. *Journal of interpersonal violence*, *Advanced online publication*. doi:10.1177/0886260518800313
- Scholte, R. H. J., Van Lieshout, C. F. M., & Van Aken, M. A. G. (2001). Perceived relational support in adolescence: Dimensions, configurations, and adolescent adjustment. *Journal of Research on Adolescence*, *11*, 71-94. doi:10.1111/1532-7795.00004
- Skinner, J. A., & Kowalski, R. M. (2013). Profiles of sibling bullying. *Journal of Interpersonal Violence*, *28*, 1726-1736. doi:10.1177/0886260512468327
- Sociaal en Cultureel Planbureau (2019, Maart 19). Statusscores. Retrieved from https://www.scp.nl/Onderzoek/Lopend_onderzoek/A_Z_alle_lopende_onderzoeken/Statusscores
- Solberg, M. E., & Olweus, D. (2003). Prevalence estimation of school bullying with the Olweus Bully/Victim Questionnaire. *Aggressive Behavior*, *29*, 239-268. doi:
- Tanrikulu, I., & Campbell, M. A. (2015). Sibling bullying perpetration: Associations with gender, grade, peer perpetration, trait anger, and moral disengagement. *Journal of interpersonal violence*, *30*, 1010-1024. doi:10.1177/0886260514539763
- Videon, T. M. (2005). Parent-child relations and children's psychological well-being. Do dads matter? *Journal of family issues*, *26*, 55-78. doi:10.1177/0192513X04270262
- Wolke, D., & Lereya, S. T. (2015). Long-term effects of bullying. *Archives of disease in childhood*, *100*, 879-885. doi:10.1136/archdischild-2014-306667
- Wolke, D., & Samara, M. M. (2004). Bullied by siblings: association with peer victimisation and behaviour problems in Israeli lower secondary school children. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, *45*, 1015-1029. doi:10.1111/j.1469-7610.2004.t01-1-00293.x
- Wolke, D., & Skew, A. J. (2011). Family factors, bullying victimisation and wellbeing in adolescents. *Longitudinal and Life Course Studies*, *3*, 101-119. doi:10.14301/lcs.v3i1.165

Wolke, D., & Skew, A. J. (2012). Bullying among siblings. *International journal of adolescent medicine and health*, 24, 17-25. doi:10.1515/ijamh.2012.004

Wolke, D., Tippett, N., & Dantchev, S. (2015). Bullying in the family: Sibling bullying. *The Lancet Psychiatry*, 2, 917-929. doi:10.1016/S2215-0366(15)00262-X

Wright, D. B., London, K., & Field, A. P. (2011). Using bootstrap estimation and the plug-in principle for clinical psychology data. *Journal of Experimental Psychopathology*, 2, 252-270. doi:10.5127/jep.013611